

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

У Рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2011 р. у справі № 1-25/2011 за конституційним зверненням військової частини А 1080 щодо офіційного тлумачення положення п. 28 ч. 1 ст. 293 ЦПК у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, яке є обов'язковим для застосування на всій території України, роз'яснено, що особливістю ухвал суду щодо повороту виконання рішення є те, що вони приймаються на стадіях виконання судового рішення і оскаржити їх одночасно з рішенням суду неможливо. Згідно зі ст. 380 ЦПК питання про поворот виконання вирішує також суд апеляційної чи касаційної інстанції, якщо, скасувавши рішення, він закриває провадження у справі, залишає позов без розгляду, відмовляє в позові повністю або задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі.

Поворот виконання рішення — це цивільна процесуальна гарантія захисту майнових прав особи, яка полягає у поверненні сторін виконавчого провадження в попереднє становище через скасування правової підстави для виконання рішення та повернення стягувачем відповідачу (боржнику) всього одержаного за скасованим (зміненим) рішенням.

Таким чином, поворот виконання рішення є способом захисту майнових прав сторони, який не може бути застосований у справах, де предмет спору є немайнові права, зокрема право на житло та на проживання у ньому. Тому поворот виконання рішення про виселення шляхом вселення у раніше займане приміщення неможливий, оскільки містить абсолютно протилежну виселенню вимогу — про вселення, яка може бути розглянута лише у позовному провадженні.

Крім того, поворот виконання рішення можливий за будь-якими справами, але за наявності таких умов: 1) щоб позивач отримав від відповідача в порядку виконання рішення майно чи гроші; 2) щоб виконане рішення було скасовано судом вищого рівня повністю чи змінено із задоволенням позовних вимог у меншому розмірі. В усіх інших випадках розгляд питань про повернення стягненого в порядку цивільного судочинства відбуватися не може.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 19 листопада 2014 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за заявою О.М.І. про поворот виконання рішення суду в справі за позовом Г.М.О. в інтересах С.М.П. до О.М.І., Ужгородської міської ради про припинення права на частку в спільному майні, визнання права власності на майно, виселення без надання іншого жилого приміщення та зняття з реєстрації за касаційною скаргою Г.М.О. на ухвалу Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10 квітня 2014 р. та ухвалу апеляційного суду Закарпатської області від 23 червня 2014 р.,

в с т а н о в и л а :

У вересні 2005 р. Г.М.О. в інтересах С.М.П. звернулася до суду з позовом до О.М.І. та просила припинити право власності О.М.І. та Ужгородської міської ради на частки в будинку у м. Ужгороді, виселити О.М.І. із зазначеного будинку та визнати за С.М.П. право власності на будинок у цілому, посилаючись на те, що він неподільний, а спільне користування є неможливим.

Рішенням Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 30 березня 2009 р., залишеним без змін ухвалою апеляційного суду Закарпатської області від 29 липня 2009 року, позов задоволено частково. Припинено право власності О.М.І. на 35/100 часток будинку, визнано право власності на зазначену частину за С.М.П. Стягнуто з С.М.П. на користь О.М.І. грошову компенсацію замість її частки у власності в розмірі 40 309 грн 75 коп. Виселено О.М.І. із указанного будинку без надання іншого жилого приміщення та зняти її з реєстраційного обліку.

На виконання вказаного судового рішення працівниками державної виконавчої служби її було примусово виселено із зазначеного будинку, а особисті речі вилучено, однак грошові кошти в розмірі 40 309 грн 75 коп. вона не отримала.

У подальшому судові рішення були оскаржені в касаційному порядку та 10 лютого 2010 р. скасовані Верховним Судом України, а справу було передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Останнім рішенням Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 лютого 2012 р., залишеним без змін ухвалою апеляційного суду Закарпатської області від 2 серпня 2012 р., у задоволенні наведеного вище позову Г.М.О. в інтересах С.М.П. відмовлено.

Ураховуючи викладене, оскільки рішення суду, яке було пізніше скасовано, було виконано, О.М.І. просила вирішити питання про поворот виконання рішення суду та поновити її право власності на 35/100 частки будинку, припинивши право власності С.М.П. на зазначену частку будинку, зобов'язати реєстраційну службу Ужгородського міськрайонного управління в Закарпатській області зареєструвати її право власності на 35/100 часток указанного будинку, поновити її житлові права шляхом вселення її у будинок, поновити право на реєстрацію за вказаною адресою та зобов'язати Міський відділ державної виконавчої служби Ужгородського міськрайонного управління юстиції повернути її особисті речі, вилучені в неї згідно з актом опису й арешту майна від 19 жовтня 2009 р.

Ухвалою Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10 квітня 2014 р., залишеною без змін ухвалою апеляційного суду Закарпатської області від 23 червня 2014 р., заяву О.М.І. задоволено частково: поновлено право власності О.М.І. на 35/100 частки житлового будинку, припинено право власності С.М.П. на зазначену частку будинку; поновлено житлові права О.М.І. шляхом її вселення до житлового будинку; зобов'язано Міський відділ державної виконавчої служби Ужгородського міськрайонного управління юстиції повернути О.М.І. особисті речі, вилучені в неї згідно з актом опису й арешту майна від 19 жовтня 2009 р. У решті заявлених вимог відмовлено.

У касаційній скарзі Г.М.О. просить ухвалу суду першої інстанції в частині задоволення заяви щодо вселення в житловий будинок та ухвалу апеляційного суду скасувати, посилаючись на порушення судами норм матеріального та процесуального права, ухвалити в цій частині нове рішення, яким відмовити в задоволенні заяви в частині вселення.

В іншій частині судові рішення не оскаржуються, тому в силу ч. 1 ст. 335 ЦПК України не переглядаються.

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслухавши суддю-доповідача, обговоривши доводи скарги та перевіривши матеріали справи, дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Відповідно до вимог ст. 324 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Частково задовольняючи заяву О.М.І. про поворот виконання рішення суду, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив із того, що право власності останньої на 35/100 часток житлового будинку припинено та визнано за С.М.П., а також примусово виселено О.М.І. з будинку без надання іншого жилого приміщення на підставі рішення суду, яке було скасовано, тому наявні всі підстави для виконання повороту виконання рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 30 березня 2009 року.

Проте повністю погодитись із таким висновками судів не можна, оскільки суди дійшли їх із порушенням норм процесуального права.

У Рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2011 року по справі № 1-25/2011 за конституційним зверненням військової частини А 1080 щодо офіційного тлумачення положення пункту 28 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України, яке є обов'язковим для застосування на всій території України, роз'яснено, що особливістю ухвал суду щодо повороту виконання рішення є те, що вони приймаються на стадіях виконання судового рішення і оскаржити їх одночасно з рішенням суду неможливо. Згідно зі ст. 380 ЦПК України питання про поворот виконання вирішує також суд апеляційної чи касаційної інстанції, якщо, скасувавши рішення, він закриває провадження у справі, залишає позов без розгляду, відмовляє в позові повністю або задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі.

Поворот виконання рішення — це цивільна процесуальна гарантія захисту майнових прав особи, яка полягає у поверненні сторін виконавчого провадження в попереднє становище через скасування правової підстави для виконання рішення та повернення стягувачем відповідачу (боржнику) всього одержаного за скасованим (зміненим) рішенням.

Таким чином, поворот виконання рішення є способом захисту майнових прав сторони, який не може бути застосований у справах, де предметом спору є немайнові права, зокрема, право на житло та на проживання в ньому, тому поворот виконання рішення про виселення шляхом вселення у раніше займане приміщення неможливий і включає в себе абсолютно протилежну виселенню вимогу — про вселення, яка може бути розглянута лише у позовному провадженні.

Крім того, поворот виконання рішення можливий за будь-якими справами, але за наявності таких умов: 1) щоб позивач отримав від відповідача в порядку виконання рішення майно чи гроші; 2) щоб виконане рішення було скасовано вищестоящим судом повністю чи змінено із задоволенням позовних вимог у меншому розмірі. В усіх інших випадках розгляд питань про повернення стягненого в порядку цивільного судочинства відбуватися не може.

Вирішуючи питання про поворот виконання рішення суду в частині вселення суди на зазначене уваги не звернули та всупереч вимогам статей 212–214, 380 ЦПК України доводи, наведені в заяві, належним чином не перевірили та дійшли передчасного висновку про часткове задоволення заяви О.М.І.

За таких обставин постановлені у справі ухвали в частині задоволення заяви щодо вселення не можуть вважатись законними й обґрунтованими, тому відповідно до ст. 342 ЦПК України вони підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись ст. ст. 336, 342 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу Г.М.О. задовольнити частково.

Ухвалу Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10 квітня 2014 р. та ухвалу апеляційного суду Закарпатської області від 23 червня 2014 р. в частині задоволення заяви О.М.І. про поворот виконання рішення суду щодо вселення скасувати, справу в цій частині передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Відповідно до ст. 17 ЗК, чинного на час спірних правовідносин, громадяни, заінтересовані у передачі їм у власність земельних ділянок із земель запасу, подають заяву про це до сільської, селищної, міської, а у разі відмови — до районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є район, ради народних депутатів за місцем розташування земельної ділянки. У заяві зазначаються бажані розмір і місце розташування ділянки, мета її використання і склад сім'ї.

Відповідна рада народних депутатів розглядає заяву і в разі згоди передати земельну ділянку у власність громадянину замовляє землепорядній організації розробку проекту її відведення. Проект відведення земельної ділянки погоджується із сільською (селищною) радою народних депутатів, з районними (міськими) землепорядним, природоохоронним і санітарним органами, органом архітектури і подається до районної (міської) ради народних депутатів для прийняття рішення про передачу громадянину земельної ділянки у власність.

Отже, за нормами ЗК, у разі, якщо спірна земельна ділянка перебувала в землях запасу, то розробку проекту її відведення замовляла селищна рада.

Крім того, при вирішенні позову про визнання недійсним рішення органу місцевої влади, ухваленого у 1998–2001 рр., судам слід мати на увазі, що і ст. 76 ЦК УРСР (1963 р.), і ст. 261 ЦК визначають, що початком перебігу строку є день, коли особа довідалась або повинна була (могла) довідатися про порушення свого права.

Таким чином, для визначення моменту виникнення права на позов важливими є як об'єктивні (факт порушення права), так і суб'єктивні (особа дізналася або повинна була дізнатися про це порушення) моменти.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 10 грудня 2014 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за позовом Л.Л.І. до Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області, П.Н.П., К.В.Д., Ф.Г.П. про визнання незаконними рішень сільської ради, визнання недійсними державних актів на право власності на землю та припинення права власності; за зустрічним позовом К.В.Д. до Л.Л.І., Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області про визнання недійсним державного акта на право приватної власності на землю та часткове скасування рішення селищної ради; за зустрічним позовом П.Н.П., Ф.Г.П. до Л.Л.І., Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області про визнання недійсним рішення селищної ради та державного акта на право приватної власності на землю за касаційними скаргами К.В.Д. та П.Н.П., Ф.Г.П., Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області

на рішення апеляційного суду Івано-Франківської області від 18 вересня 2014 р.,

в с т а н о в и л а:

У лютому 2013 р. Л.Л.І. звернулася до суду з указаним позовом, посилаючись на те, що вона є власником земельної ділянки площею 0,3061 га № 9 у смт Яблунів Косівського району Івано-Франківської області, що підтверджується державним актом на право приватної власності на землю від 14 червня 1994 року. У травні 2012 року вона дізналася про те, що рішенням Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 30 січня 1998 року у неї було вилучено земельну ділянку площею 0,02 га та передано її К.Д.І., а рішенням селищної ради від 30 травня 2001 р. вилучено та передано П.П.Ю. земельну ділянку площею 0,0910 га. Після смерті К.Д.І. та П.П.Ю. передані їм земельні ділянки перейшли до спадкоємців: К.В.Д. та П.Н.П., Ф.Г.П., відповідно.

Ураховуючи викладене, Л.Л.І. просила суд визнати незаконними та скасувати рішення Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 30 січня 1998 р. та від 30 травня 2001 р., визнати недійсними та скасувати: державний акт на право власності на земельну ділянку від 21 серпня 2001 р., виданий на ім'я П.П.Ю., у частині передачі земельної ділянки площею 0,0910 га; державний акт на право власності на земельну ділянку від 15 березня 2010 р., виданий на ім'я П.Н.П.; державний акт на право власності на земельну ділянку від 22 грудня 2005 р., виданий на ім'я К.В.Д., у частині передачі йому земельної ділянки площею 0, 02 га.

У квітні 2013 р. К.В.Д. звернувся до суду із зустрічним позовом до Л.Л.І., Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області про визнання недійсним державного акта на право приватної власності на землю від 14 червня 1994 р., виданого на ім'я Л.Л.І., у частині передачі земельної ділянки площею 0,0272 га з тих підстав, що Л.Л.І. указаною земельною ділянкою не користувалася.

Рішенням Косівського районного суду Івано-Франківської області від 4 червня 2013 р., залишеним без змін ухвалою апеляційного суду Івано-Франківської області від 25 липня 2013 р., у задоволенні позову Л.Л.І. та зустрічного позову К.В.Д. відмовлено.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27 листопада 2013 р. рішення Косівського районного суду Івано-Франківської області від 4 червня 2013 р. та ухвалу апеляційного суду Івано-Франківської області від 25 липня 2013 р. скасовано, справу передано на новий судовий розгляд.

При новому розгляді справи, у лютому 2014 р. П.Н.П. та Ф.Г.П. звернулися до суду із зустрічним позовом, посилаючись на те, що земельна ділянка площею 0,0910 га, яка належить їм на праві власності й отримана у спадщину після смерті батька, була незаконно передана Л.Л.І., оскільки дана земельна ділянка була у користуванні їхнього батька та не вилучалась з його користування. Також зазначали, що Л.Л.Г за період з січня 1994 р. по час звернення до суду жодних претензій до них з приводу використання земельної ділянки не пред'являла.

Посилаючись на вищенаведене, просили суд визнати незаконними та скасувати рішення Яблунівської селищної ради Косівського районного суду Івано-Франківської області від 24 грудня 1993 р. про передачу в приватну власність Л.Л.І. земельної ділянки площею 0,3061 га та державний акт на право приватної власності на землю від 14 червня 1994 р., виданий на ім'я Л.Л.І.

Рішенням Косівського районного суду Івано-Франківської області від 5 червня 2014 р. у задоволенні позову Л.Л.І. відмовлено. Поновлено К.В.Д., П.Н.П., Ф.Г.П. строк на звернення до суду. Зустрічні позови К.В.Д. та П.Н.П., Ф.Г.П. задоволено. Визнано незаконним та скасовано рішення 9 сесії Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 24 грудня 1993 р. про передачу в приватну власність Л.Л.І. земельної ділянки площею 0,3061 га для обслуговування житлового будинку, господарських споруд і для ведення селянського господарства. Визнано незаконним та скасовано державний акт на право приватної власності на землю, виданий на ім'я Л.Л.І. 14 червня 1994 р.

Рішенням апеляційного суду Івано-Франківської області від 18 вересня 2014 р. рішення районного суду скасовано та ухвалено нове рішення. Позов Л.Л.І. задоволено. Визнано незаконними та скасовано рішення Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 31 січня 1998 р. про відміну рішення від 24 грудня 1993 р. про приватизацію земельної ділянки розміром 0,02 га Л.Л.І. та про надання дозволу К.Д.І. на приватизацію даної земельної ділянки, а також рішення Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 30 травня 2001 р. про передачу земельної ділянки площею 0,0910 га у власність П.П.Ю. Визнано недійсними: державний акт на право приватної власності на землю, виданий 21 серпня 2001 р. П.П.Ю. на земельну ділянку загальною площею 0,7467 га; державний акт на право приватної власності на земельну ділянку, виданий 15 березня 2010 р. П.Н.П. на земельну ділянку загальною площею 0,0910 га; державний акт на право власності на земельну ділянку, виданий

22 грудня 2005 р. К.В.Д. на земельну ділянку площею 0,4616 га. У задоволенні зустрічних позовів К.В.Д., П. Н.П., Ф.Г.П. відмовлено.

У касаційних скаргах К.В.Д. та П.Н.П., Ф.Г.П., Яблунівська селищна рада Косівського району Івано-Франківської області просять оскаржене рішення апеляційного суду скасувати, посилаючись на порушення судом норм матеріального й процесуального права, та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Касаційні скарги підлягають частковому задоволенню з таких підстав.

Відповідно до вимог ст. 324 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відмовляючи в задоволенні позову Л.Л.І., суд першої інстанції виходив із того, що при видачі їй державного акта про право власності на земельну ділянку площею 0,3061 га Яблунівською селищною радою Косівського району Івано-Франківської області було порушено порядок передачі громадянину землі, яка не була у його законному користуванні, зокрема, не було визначено межі в натурі та не встановлено межові знаки.

Задовольняючи зустрічні позовні вимоги, суд виходив із того, що надання у власність Л.Л.І. земельної ділянки у розмірі 0,1288 га без будь-якого документа та рішення Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області для ведення особистого підсобного господарства без вилучення її у користувачів земельних ділянок: К.Д.І. та П.П.Ю., є незаконним. У зв'язку з цим прийняте рішення Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 24 грудня 1993 р. в частині передачі в приватну власність Л.Л.І. земельної ділянки площею 0,3061 га, куди ввійшла земельна ділянка площею 0,0910 га та виданий 14 червня 1994 р. Л.Л.І. на підставі цього рішення державний акт на право приватної власності на землю є незаконними, не відповідають діючому на той час земельному законодавству, тому підлягають скасуванню.

Апеляційний суд, скасовуючи рішення суду першої інстанції, задовольняючи позов Л.Л.І. та відмовляючи в задоволенні зустрічних позовів, виходив із того, що спірні земельні ділянки без згоди Л.Л.І. та з порушенням встановленого законом порядку були вилучені у неї внаслідок прийняття Яблунівською селищною радою Косівського району Івано-Франківської області рішень від 31 січня 1998 р. та від 30 травня 2001 р.

Проте повністю погодитись із таким висновком апеляційного суду не можна, оскільки суд дійшов його з порушенням норм матеріального та процесуального права.

Відповідно до ст. 213 ЦПК України рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Згідно зі ст. 214 ЦПК України під час ухвалення рішення суд вирішує, зокрема, такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин; 5) чи слід позов задовольнити або в позові відмовити; 6) як розподілити між сторонами судові витрати.

Таким вимогам закону рішення апеляційного суду не відповідає.

Судом встановлено, що на підставі рішення Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 24 грудня 1993 р. Л.Л.І. виданий державний акт на земельні ділянки площею 0,3061 га для обслуговування житлового будинку і ведення особистого підсобного господарства від 14 червня 1994 р.

Рішенням Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 31 січня 1998 р. скасовано рішення селищної ради від 24 грудня 1993 р. про приватизацію земельної ділянки розміром 0,0272 га на участку «Баньки» Л.Л.І. у зв'язку з тим, що до 1993 р. і по даний час земельною ділянкою користується К.Д.І.

Рішенням Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 30 травня 2001 р. у Л.Л.І. вилучено та передано П.П.Ю. земельну ділянку площею 0,0910 га.

Після смерті К.Д.І. та П.П.Ю., передані їм земельні ділянки перейшли до спадкоємців: К.В.Д. та П.Н.П., Ф.Г.П., відповідно.

Відповідно до ст. 17 ЗК України (1990 року), чинного на час спірних правовідносин, громадяни, заінтересовані у передачі їм у власність земельних ділянок із земель запасу, подають заяву про це до сільської, селищної, міської, а у разі відмови — до районної, міської, в адміністративному підпорядкуванні якої є район, Ради народних депутатів за місцем розташування земельної ділянки. У заяві зазначаються бажані розмір і місце розташування ділянки, мета її використання і склад сім'ї.

Відповідна Рада народних депутатів розглядає заяву і у разі згоди передати земельну ділянку у власність громадянину замовляє землевпорядній організації розробку проекту її відведення. Проект відведення земельної ділянки погоджується з сільською (селищною) Радою народних депутатів, з

районними (міськими) землепорядним, природоохоронним і санітарним органами, органом архітектури і подається до районної (міської) Ради народних депутатів для прийняття рішення про передачу громадянину земельної ділянки у власність.

Таким чином у разі, якщо спірна земельна ділянка перебуває в землях запасу, то селищній раді необхідно замовляти розробку проекту її відведення.

Однак з матеріалів справи вбачається, що згідно з довідкою правління колгоспу ім. Я. Галана від 13 травня 1991 року № 62 спірна земельна ділянка площею 0,02 га не перебувала ні в законному, ні в самовільному користуванні Л.Л.І., оскільки це частина земельної ділянки площею 0,48 га, яка була надана в 1987 році правлінням колгоспу ім. Я. Галана К.Д.І. і яку останній обробляв на законних підставах.

Крім того, у рішенні Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області від 31 січня 1998 р., яким скасовано рішення селищної ради від 24 грудня 1993 р. про приватизацію земельної ділянки площею 0,0272 га на участку «Баньки» Л.Л.І., зазначено, що цією земельною ділянкою користувався і користується К.Д.І.

Отже, якщо земельна ділянка перебувала в користуванні К.Д.І., селищна рада повинна була вилучити цю земельну ділянку з його користування відповідно до вимог ч. 7 ст. 17 ЗК України (1990 року).

Разом з тим К.Д.І. земельна ділянка надавалась у власність відповідно до вимог ч. 5 ст. 17 ЗК України (1990 року), оскільки була раніше надана йому в користування.

Таким чином, апеляційний суд не врахував, що станом на 24 грудня 1993 року, тобто на час передачі земельної ділянки у власність Л.Л.І., К.Д.І. був законним користувачем спірної земельної ділянки площею 0,0272 га.

Також К.В.Д. після смерті батька — К.Д.І., отримав у власність вищевказану земельну ділянку на підставі свідоцтва про право на спадщину за заповітом, яке є первинним документом, який ніким не оспорювався, не скасований і не визнаний недійсним, після чого отримав державний акт на право власності на земельну ділянку від 22 грудня 2005 р.

Як встановлено судом, ухвалення оскаржуваних у даній справі рішень органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин мало місце з 30 січня 1998 року та з 30 травня 2001 року.

Чинними на той час нормами, які регулювали питання позовної давності — ст. ст. 71, 76, 80 ЦК УРСР (1963 року) передбачалося встановлення загального строку для судового захисту прав особи у три роки, обов'язкове застосування судом позовної давності, перебіг якої почи-

нається з дня виникнення права на позов і сплив якої є підставою для відмови в позові.

Позовна давність за ст. 256 ЦК України — це строк у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Йдеться про те, що протягом часу дії позовної давності особа може розраховувати на примусовий захист свого порушеного права судом.

Згідно із ст. 257 ЦК України загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки.

Відповідно до ч. 6 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України правила Цивільного кодексу України про позовну давність застосовуються до позовів, строк пред'явлення яких, встановлений законодавством, що діяло раніше, не сплив до набрання чинності цим Кодексом, тобто до 1 січня 2004 року. У протилежному випадку до правовідносин повинні застосовуватися норми ЦК УРСР (1963 року).

Суд зазначених положень не врахував.

Крім того, як ст. 76 ЦК УРСР (1963 року), так і ст. 261 ЦК України визначають, що початком перебігу строку є день, коли особа довідалась або повинна була (могла) довідатися про порушення свого права.

Таким чином, для визначення моменту виникнення права на позов важливим є як об'єктивні (сам факт порушення права), так і суб'єктивні (особа дізналася або повинна була дізнатися про це порушення) моменти.

З матеріалів справи вбачається, що в період з 1994 року до 2001 року Л.Л.І. проживала на території смт Яблунів Косівського району Івано-Франківської області та працювала там. Також Л.Л.І. вважала спірну земельну ділянку площею 0,0272 га своєю, у зв'язку з чим повинна була користуватись нею, обробляти.

Зазначене свідчить про передчасність застосування судом ч. 1 ст. 261 ЦК України, оскільки за змістом цієї норми для визначення початку перебігу позовної давності має значення не тільки безпосередня обізнаність особи про порушення її прав, а і об'єктивна можливість цієї особи знати про обставини порушення її прав.

При цьому норма ч. 1 ст. 261 ЦК України містить презумпцію обізнаності особи про стан своїх суб'єктивних прав, відтак обов'язок доведення терміну, з якого особі стало (могло стати) відомо про порушення права, покладається на позивача.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові Верховного Суду України від 29 жовтня 2014 року № 6-152цс14, яка згідно зі ст. 360-7 ЦПК України є обов'язковою для судів.

Відповідно до положень чч. 3, 4 ст. 267 ЦК України позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення ним рішення.

Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові.

Статтею 60 ЦПК України передбачено, що кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Проте будь-яких беззаперечних доказів щодо поважності пропущення строку позовної давності Л.Л.І. не надала.

Крім того, у порушення ст. ст. 214, 316 ЦПК України апеляційний суд не взяв до уваги, що органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення.

Саме по собі порушення радою зазначеного положення, яке впливає з Рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 (справа про скасування актів державних органів місцевого самоврядування), не звільняє суд від необхідності перевірити законність і обґрунтованість рішення селищної ради, яке оскаржується, по суті.

Отже, апеляційний суд у порушення ст. ст. 212–214, 316 ЦПК України на зазначені положення закону уваги не звернув, не з'ясував належним чином фактичних обставин справи щодо заявлених вимог, які правовідносини сторін впливають з установлених обставин та яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин, та дійшов передчасного висновку про часткове задоволення позову Л.Л.І. та про відмову у задоволенні зустрічних позовів.

Крім того, апеляційний суд не врахував, що згідно з ч. 4 ст. 338 ЦПК України висновки і мотиви, з яких скасовані рішення є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді справи.

Скасовуючи попередні судові рішення, суд касаційної інстанції в ухвалі від 27 листопада 2013 р. зазначив про необхідність з'ясування таких фактичних обставин та дослідження й належної оцінки поданих сторонами доказів.

За таких обставин рішення апеляційного суду не відповідає вимогам ст. 213 ЦПК України щодо законності й обґрунтованості, зазначені вище порушення призвели до неправильного вирішення спору, що в силу ст. 338 ЦПК України є підставою для його скасування з передачею справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Керуючись ст. ст. 336, 338 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційні скарги К.В.Д. та П.Н.П., Ф.Г.П., Яблунівської селищної ради Косівського району Івано-Франківської області задовольнити частково.

Рішення апеляційного суду Івано-Франківської області від 18 вересня 2014 року скасувати, справу передати на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні позову кредитора про звільнення з-під арешту майна, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про те, що позивач не є власником чи володільцем арештованого нерухомого майна; на підставі рішення суду він отримав право стягнення з боржника заборгованості за кредитним договором, але звернення стягнення на іпотечне майно не відбулося, тому права кредитора як іпотекодержателя за наявності інших обтяжень спірного майна задовольняються не шляхом звільнення майна з-під арешту, а пріоритетністю задоволення його вимог.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 10 грудня 2014 р.

(в и т я г)

Розглянувши в судовому засіданні справу за позовом публічного акціонерного товариства «Банк Форум» до Д.О.В., Стрийської міжрайонної прокуратури Львівської області, головного управління Міністерства внутрішніх справ України у Львівській області, треті особи: реєстраційна служба Стрийського міськрайонного управління юстиції Львівської області, відділ державної виконавчої служби Стрийського міськрайонного управління юстиції Львівської області про звільнення з-під арешту майна за касаційною скаргою першого заступника прокурора Львівської області на рішення Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 13 травня 2014 р. та рішення апеляційного суду Львівської області від 02 липня 2014 р.,

В С Т А Н О В И Л А :

У лютому 2014 р. ПАТ «Банк Форум» звернулося до суду із указаним позовом, в обґрунтування якого зазначало, що 15 червня 2007 р. між ним та Д.О.В. був укладений кредитний договір, відповідно до умов якого банк надав Д.О.В. кредит у розмірі 35 тис. доларів США на строк до 14 червня 2017 р. із сплатою 13 % річних за користування кредитом.

З метою забезпечення виконання зобов'язань позичальника за кредитним договором між банком та Д.О.В. було укладено іпотечний договір від 15 червня 2007 р., відповідно до якого банку в іпотеку було передано нерухоме майно — квартира у м. Стрий Львівської області, загальною площею 46,3 кв. м.

10 грудня 2012 р. Стрийським міськрайонним судом Львівської області було ухвалено рішення про стягнення з Д.О.В. на користь банку 248 502 грн 17 коп. заборгованості за кредитним договором.

Рішення суду набрало законної сили і на підставі нього було видано виконавчий лист.

12 липня 2013 р. державним виконавцем відділу державної виконавчої служби Стрийського міськрайонного управління юстиції Львівської області було відкрито виконавче провадження.

В процесі виконання вищевказаного рішення суду державним виконавцем було виявлено, що на нерухоме майно Д.О.В., яке було передано в іпотеку банку, старшим слідчим СУ ГУ МВС України у Львівській області було накладено арешт постановою про накладення арешту на майно від 7 квітня 2011 р.

Посилаючись на наведене, банк просив звільнити з-під арешту квартиру, яка належить Д.О.В., та перебуває у нього в іпотеці, накладеного постановою старшого слідчого СУ ГУ МВС України в Львівській області про накладення арешту на майно від 7 квітня 2011 р. в межах розслідування кримінальної справи.

Рішенням Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 13 травня 2014 р. у задоволенні позову відмовлено.

Рішенням апеляційного суду Львівської області від 02 липня 2014 р. рішення суду першої інстанції скасовано і ухвалено нове рішення про задоволення позову.

Знято арешт з квартири, яка належить Д.О.В. та перебуває в іпотеці ПАТ «Банк Форум», який накладений постановою старшого слідчого в ОВС слідчого управління головного управління Міністерства внутрішніх справ України у Львівській області про накладення арешту на майно від 7 квітня 2011 р. в межах розслідування кримінальної справи.

Вирішено питання про розподіл судових витрат.

У касаційній скарзі перший заступник прокурора Львівської області просить скасувати ухвалені у справі рішення, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Статтею 213 ЦПК України передбачено, що рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Відповідно до ст. 214 ЦПК України під час ухвалення рішення суд вирішує такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин

Зазначеним вимогам ухвалене у справі рішення апеляційного суду не відповідає.

Судом встановлено, що 15 червня 2007 р. між банком та Д.О.В. був укладений кредитний договір, відповідно до умов якого банк надав останній кредит у розмірі 35 тис. доларів США на строк до 14 червня 2017 р. із сплатою 13 % річних за користування кредитом.

У забезпечення виконання зобов'язань позичальника за кредитним договором між банком та Д.О.В. було укладено іпотечний договір від 15 червня 2007 р., відповідно до якого банку було передано в іпотеку нерухоме майно — квартиру загальною площею 46, 3 кв. м.

10 грудня 2012 р. Стрийським міськрайонним судом Львівської області було ухвалено рішення про стягнення з Д.О.В. на користь банку 248 502 грн 17 коп. заборгованості за кредитним договором.

12 липня 2013 р. державним виконавцем відділу державної виконавчої служби Стрийського міськрайонного управління юстиції Львівської області було відкрито виконавче провадження.

Постановою старшого слідчого в ОВС СУ ГУМВС України у Львівській області від 7 квітня 2011 року накладено арешт на все нерухоме майно, вклади, цінності та інше майно Д.О.В., у тому числі на спірну квартиру в межах розслідування кримінальної справи.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив із необґрунтованості позовних вимог.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та задовольняючи позовні вимоги, апеляційний суд виходив із положень ст. 1 Закону України «Про іпотеку», ст. 14 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень».

Проте погодитися з таким висновком апеляційного суду не можна.

Згідно з ч. 1 ст. 60 Закону України «Про виконавче провадження» особа, яка вважає, що майно, на яке накладено арешт, належить їй, а не боржникові, може звернутися до суду з позовом про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту.

Відповідно до ч. 1 ст. 317 ЦК України власникові належить право володіння, користування та розпорядження своїм майном.

Відповідно до ч. 1 ст. 321 ЦК України право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні.

Згідно зі ст. 391 ЦК України власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном.

Пленум Верховного Суду України в п. 4 постанови «Про судову практику в справах про виключення майна з опису» роз'яснив, що за правилами, установленними для розгляду позовів про виключення майна з опису, розглядаються вимоги громадян і організацій, що ґрунтуються на праві власності на описане майно або на праві володіння ним.

Вирішуючи спір, суд першої інстанції виходив з того, що позивач не є власником чи володільцем арештованого нерухомого майна — квартири загальною площею 46,3 кв. м. на підставі рішення Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 10 грудня 2012 р. він отримав право стягнення з Д.О.В. 248 502 грн 17 коп. заборгованості за кредитним договором, звернення стягнення на іпотечне майно не відбулося. Права банку як іпотекодержателя при наявності інших обтяжень спірного майна задовольняються не шляхом звільнення майна з-під арешту, а пріоритетом задоволення його вимог.

Такий висновок суду відповідає вимогам закону та обставинам справи.

Згідно з ч. 1 ст. 339 ЦПК України установивши, що апеляційним судом скасоване судове рішення, ухвалене згідно із законом, суд касаційної інстанції скасовує судове рішення суду апеляційної інстанції і залишає в силі судове рішення суду першої інстанції.

Керуючись ст. ст. 336, 339, 345 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу першого заступника прокурора Львівської області задовольнити частково.

Рішення апеляційного суду Львівської області від 02 липня 2014 р. скасувати, рішення Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 13 травня 2014 р. залишити в силі.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Відповідно до абзацу восьмого п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 630 «Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення» централізоване опалення — послуга, спрямована на задоволення потреб споживача у забезпеченні нормативної температури повітря у приміщеннях квартири (будинку садибного типу), яка надається виконавцем з використанням внутрішньобудинкових систем теплопостачання.

Відповідно до ч. 4 ст. 4 Житлового кодексу України до житлового фонду не входять нежитлові приміщення в житлових будинках, призначені для торговельних, побутових та інших потреб непромислового характеру.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» споживач — це фізична особа чи юридична особа, яка отримує або має намір отримати житлово-комунальну послугу.

Відповідно до п. 1.2 Правил користування електричною енергією, затверджених постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 31 липня 1996 р. № 28 (у редакції, що була чинною на час виникнення спірних правовідносин), до населення належать споживачі електричної енергії — фізичні особи, які з метою задоволення власних побутових або господарських потреб споживають електричну енергію для потреб електроустановок, що належать їм за ознакою права власності або користування, за винятком електроустановок, які використовуються для здійснення в установленому законодавством порядку підприємницької діяльності.

Тарифи на оплату послуг з теплопостачання для населення застосовуються для здійснення оплати фізичними особами послуг з теплопостачання у приміщеннях, які використовуються ними для проживання.

Суди залишили поза увагою, що належне споживачу приміщення є нежитловим, тому послуги з теплопостачання такого приміщення не можуть оплачуватися за тарифами для населення.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 10 грудня 2014 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Сміла Енергоінвест» до П.В.П. про визнання договору укладеним та стягнення боргу за спожиту товарну продукцію; за зустрічним позовом П.В.П. до Товариства з обмеженою відповідальністю «Сміла Енергоінвест» про зобов'язання укласти договір на послуги з централізованого теплопостачання, за касаційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «Сміла Енергоінвест» на рішення Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 25 травня 2014 р. та ухвалу апеляційного суду Черкаської області від 23 липня 2014 р.,

в с т а н о в и л а:

У лютому 2014 р. Товариство з обмеженою відповідальністю «Сміла Енергоінвест» (далі — ТОВ «Сміла Енергоінвест») звернулося до суду з позовом, у якому зазначало, що воно здійснює теплопостачання вбудованого нежитлового приміщення у м. Смілі Черкаської області, що належить П.В.П. У період з лютого 2012 р. по 14 січня 2014 р. заборгованість відповідача з оплати теплової енергії склала 49 638 грн 49 коп.

Оскільки від укладення договору поставки теплової енергії, проект якого було надано відповідачу, останній ухиляється, ТОВ «Сміла Енергоінвест» просило визнати укладеним з 01 жовтня 2010 р. договір поставки теплової енергії та стягнути з П.В.П. заборгованість у розмірі 51 696 грн 13 коп, з якої: 49 638 грн 49 коп — основний борг, 305 грн 55 коп. — інфляційні втрати, 1752 грн 09 коп — 3 % річних.

19 лютого 2014 р. П.В.П. звернувся із зустрічним позовом, в якому просив суд зобов'язати ТОВ «Сміла Енергоінвест» підготувати та направити йому для підписання договір про надання послуг з централізованого опалення нежитлових приміщень площею 243,2 кв. м у формі, що відповідає типо-

вому договору, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 року № 630 із зазначенням тарифу за 1 кв. м опалювальної площі.

Рішенням Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 25 травня 2014 р., залишеним без змін ухвалою апеляційного суду Черкаської області від 23 липня 2014 р., у задоволенні позову ТОВ «Сміла Енергоінвест» відмовлено, позов П.В.П. задоволено. Зобов'язано ТОВ «Сміла Енергоінвест» підготувати договір на надання житлово-комунальних послуг з централізованого опалення нежитлових приміщень площею 243,2 кв. м у м. Смілі Черкаської області, належних П.В.П., у формі, що відповідає типовому договору, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 630, з визначенням відповідальності за дотримання умов його виконання та направити договір П.В.П. для підписання.

У касаційній скарзі ТОВ «Сміла Енергоінвест», посилаючись на порушення судами норм матеріального та процесуального права, просить скасувати рішення суду першої інстанції, ухвалу суду апеляційної інстанції та передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Вивчивши матеріали справи, перевіrivши доводи касаційної скарги, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ вважає, що касаційна скарга має бути задоволена з огляду на наступне.

Згідно з ч. 2 ст. 324 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відмовляючи у позові ТОВ «Сміла Енергоінвест», суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, керувався тим, що П.В.П. є власником нежитлового приміщення у багатоквартирному будинку і не є суб'єктом підприємницької діяльності, тому не підпадає під визначення споживача теплової енергії згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2007 р. № 1198, а є споживачем, який отримує послуги з централізованого опалення у розумінні абз. 8 п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 630.

Задовольняючи позов П.В.П., суди керувалися тим, що відповідно до ст. ст. 20, 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» виконавець зобов'язаний підготувати та укласти зі споживачем договір на надання житлово-комунальних послуг з визначенням відповідальності згідно з типовим договором.

Із такими висновками судів погодитися не можна.

За вимогами ст. ст. 213, 214, 316 ЦПК України рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

При ухваленні рішення суд зобов'язаний з'ясувати питання, зокрема, щодо: наявності обставин (фактів), якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та навести докази на їх підтвердження; наявності інших фактичних даних, які мають значення для вирішення справи; правовідносин, зумовлених встановленими фактами. У рішенні суду обов'язково повинні бути зазначені встановлені судом факти і відповідні їм правовідносини.

Вказані вимоги судами не дотримано.

Із матеріалів справи вбачається, що згідно з договорами купівлі-продажу від 30 березня 2006 р. та від 05 червня 2007 р., посвідченими приватним нотаріусом Смілянського районного нотаріального округу Н.І.М. та зареєстрованими у реєстрі, П.В.П. є власником нежитлових приміщень у м. Смілі Черкаської області, загальною площею 243,2 кв. м.

Згідно з рішенням Виконавчого комітету Смілянської міської ради від 21 червня 2007 р. виконавцем житлово-комунальних послуг у галузі теплопостачання у м. Смілі є КП «Смілакомунтеплоенерго».

Рішенням Виконавчого комітету Смілянської міської ради від 20 жовтня 2010 р. внесені зміни до рішення Виконавчого комітету Смілянської міської ради від 21 червня 2007 р., яким виконавцем житлово-комунальних послуг в галузі теплопостачання у м. Смілі замість КП «Смілакомунтеплоенерго» визначено ТОВ «Сміла Енергоінвест».

01 жовтня 2009 р. між КП «Смілакомунтеплоенерго» (виробник) та П.В.П. (споживач) укладено договір про надання послуг з централізованого опалення, згідно з умовами якого виробник зобов'язався надавати споживачу вчасно послуги з централізованого опалення нежитлового приміщення загальною площею 243,2 кв. м, а споживач зобов'язався оплачувати такі послуги за тарифом 9 грн 17 коп. за 1 кв. м.

Рішенням Виконавчого комітету Смілянської міської ради від 20 жовтня 2010 р. встановлено тарифи на послуги з центрального опалення для III групи (госпрозрахункові та інші підприємства) з розрахунку 9 грн 17 коп. за 1 кв. м.

За період з січня 2011 року по лютий 2014 року включно П.В.П. сплачено ТОВ «Сміла Енергоінвест» 43 288 грн 98 коп.

Суди першої та апеляційної інстанції вважали, що П.В.П. є споживачем, який отримує послуги з централізованого опалення у розумінні абз. 8 п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 року № 630, і договір про надання послуг з центрального опалення між ним та ТОВ

«Сміла Енергоінвест» має відповідати вимогам Типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 630.

Колегія суддів з такими висновками погодитися не може.

Відповідно до абз. 8 п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 року № 630 централізоване опалення — послуга, спрямована на задоволення потреб споживача у забезпеченні нормативної температури повітря у приміщеннях квартири (будинку садибного типу), яка надається виконавцем з використанням внутрішньобудинкових систем теплопостачання.

Відповідно до ч. 4 ст. 4 Житлового кодексу України до житлового фонду не входять нежитлові приміщення в житлових будинках, призначені для торговельних, побутових та інших потреб непромислового характеру.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» споживач — це фізична особа чи юридична особа, яка отримує або має намір отримати житлово-комунальну послугу.

Відповідно до п. 1.2 Правил користування електричною енергією, затверджених постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 31 липня 1996 року № 28 (у редакції, що була чинною на час виникнення спірних правовідносин), до населення відносяться споживачі електричної енергії — фізичні особи, які з метою задоволення власних побутових або господарських потреб споживають електричну енергію для потреб електроустановок, що належать їм за ознакою права власності або користування, за винятком електроустановок, які використовуються для здійснення в установленому законодавством порядку підприємницької діяльності.

Тарифи для оплати послуг з теплопостачання для населення застосовуються для здійснення оплати фізичними особами послуг з теплопостачання в приміщеннях, які використовуються ними для проживання.

Суди залишили поза увагою, що належне П.В.П. приміщення є нежитловим, тому послуги з теплопостачання такого приміщення не можуть оплачуватися за тарифами для населення.

Такі висновки узгоджуються з правовими позиціями, висловленими Верховним Судом України у постановках від 26 вересня 2012 року у справах № 6-43цс12 та № 6-72цс12.

Крім того, Цивільний кодекс України (далі — ЦК України) у ст. ст. 3, 6, 203, 626, 627 визначає загальні засади цивільного законодавства, зокрема поняття договору і свободи договору, та формулює загальні вимоги до договорів як різновиду правочинів (вільне волевиявлення учасника правочину).

Відповідно до ч. 1 ст. 626 ЦК України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 208 ЦК України правочин між фізичною і юридичною особами належить вчиняти у письмовій формі, за виключенням випадків, передбачених ч. 1 ст. 206 цього Кодексу.

Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору (ч. 1 ст. 638 ЦК України). Інші випадки визнання договору укладеним зазначені у ст. ст. 642–643 ЦК України.

Частина 1 ст. 628 ЦК України передбачає, що зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

У ст. ст. 6, 627 ЦК України визначено, що свобода договору полягає в праві сторін вільно вирішувати питання при укладенні договору, виборі контрагентів та погодженні умов договору.

Закріпивши принцип свободи договору, ЦК України разом з тим визначив, що свобода договору не є безмежною, оскільки відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 6 та ст. 627 цього Кодексу при укладенні договору, виборі контрагентів, визначенні умов договору сторони не можуть діяти всупереч положенням цього Кодексу та інших актів цивільного законодавства.

Водночас ч. 1 ст. 19 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» передбачено, що відносини між учасниками договірних відносин у сфері житлово-комунальних послуг здійснюються виключно на договірних засадах.

Статті 20, 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» визначають обов'язки споживача та виконавця житлово-комунальних послуг.

Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» обов'язком виконавця є підготовка та укладення зі споживачем договору на надання житлово-комунальних послуг з визначенням відповідальності за дотримання умов його виконання згідно з типовим договором.

Цей обов'язок відповідає зустрічному обов'язку споживача, передбаченому п. 1 ч. 3 ст. 20 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» щодо укладення договору на надання житлово-комунальних послуг, підготовленого виконавцем на основі типового договору.

Форма та зміст (умови) типового договору визначені Типовим договором про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, затвердженим постановою КМУ від 20 травня 2009 року № 529.

З аналізу змісту ч. 3 ст. 6, ч. 1 ст. 630 ЦК України, ст. ст. 19–21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» та постанови КМУ від 20 трав-

ня 2009 року № 529 убачається, що умови типового договору, що набули юридично обов'язкового значення в силу актів цивільного законодавства, є обов'язковими для сторін договору, які не мають права відступити від їх положень і врегулювати свої відносини на власний розсуд.

Таким чином, підготовка та укладення договору на надання житлово-комунальних послуг є обов'язком виконавця. Відмова виконавця послуг від підготовки та укладення договору в такому разі суперечить вимогам ч. 3 ст. 6, ст. ст. 627, 630 ЦК України та ст. ст. 19, 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги».

За положенням ст. 4 ЦПК України, здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законами України.

Відповідно до ст. 16 ЦК України особа має право звернутись до суду за захистом свого особистого немайнового права або майнового права та інтересу у визначені цією статтею способи. Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

Разом з тим, виходячи із загальних засад цивільного законодавства та судочинства, права особи на захист у суді порушених або невизнаних прав, меж здійснення особою цивільних прав і виконання цивільних обов'язків (ст. ст. 3, 6, 12–15, 20 ЦК України, ст. ст. 3–5 ЦПК України), можна дійти висновку про те, що в разі невизнання виробником (виконавцем) права споживача на укладення договору про надання житлово-комунальних послуг, який відповідає вимогам типового договору, таке право підлягає захисту судом на підставі п. 1 ч. 2 ст. 16 ЦК України шляхом визнання договору укладеним на умовах, передбачених нормативним актом обов'язкової дії.

Такі висновки узгоджуються з правовою позицією, висловленою Верховним Судом України у постанові від 10 жовтня 2010 року у справі № 6-110цс12. Тому вимоги ТОВ «Сміла Енергоінвест» щодо того, щоб вважати договір укладеним, є обґрунтованими.

Судами не дотримано вимоги ч. 4 ст. 10 ЦПК України, не встановлено фактичні обставини, не досліджено докази, надані сторонами, та не надано цим доказам відповідної правової оцінки, а суд касаційної інстанції зазначеними повноваженнями не наділений, тому судові рішення належить скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись ст. ст. 333, 336, 338, 343, 344, 345, 347, 349 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу Товариство з обмеженою відповідальністю «Сміла Енергоінвест» задовольнити.

Рішення Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 25 травня 2014 р. та ухвалу апеляційного суду Черкаської області від 23 липня 2014 р. скасувати, справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Частиною 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., яка набрала чинності для України з 11 вересня 1997 р. і відповідно до ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку належним і безстороннім судом, встановленим законом.

Зокрема, у п. 24 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Надточій проти України» та п. 23 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гурепка проти України № 2» наголошується на принципі рівності сторін — одному із складників ширшої концепції справедливого судового розгляду, який передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість відстоювати свою позицію у справі в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище порівняно з опонентом.

Відповідно до ч. 1 ст. 158 ЦПК розгляд судом цивільної справи відбувається в судовому засіданні з обов'язковим повідомленням осіб, які беруть участь у справі.

У статтях 74–76 ЦПК врегульовано порядок вручення судових повісток. У ч. 1 ст. 76 ЦПК передбачено, що судові повістки, адресовані фізичним особам, вручаються їм під розписку. Тобто належним повідомленням особи, яка бере участь у справі, є розписка про отримання судової повістки.

Перевіркою матеріалів справи під час касаційного перегляду встановлено, що матеріали справи не містять повідомлення особи про судовий розгляд, оскільки конверт із судовою повісткою про призначення справи до розгляду, надісланий на адресу особи, повернувся до суду першої інстанції без вручення з поміткою «при доставці адресата не було вдома».

Таким чином, не можна вважати, що суд першої інстанції дотримався вимог щодо належного повідомлення заявника про час та місце розгляду справи відповідно до вимог статей 74–76 ЦПК, чим, окрім іншого, порушено

і вимоги ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод стосовно доступу до правосуддя.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 18 лютого 2015 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за заявою Є.І.І. про встановлення способу і порядку виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р. та про відстрочку або розстрочку виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р. у справі за позовом П.І.А. до Є.І.І. про стягнення заборгованості, за касаційною скаргою Є.І.І. на ухвалу Червонозаводського районного суду м. Харкова від 17 вересня 2013 р. та ухвалу апеляційного суду Харківської області від 03 грудня 2013 р.,

в с т а н о в и л а:

У серпні 2013 р. Є.І.І. звернувся до суду із заявою, у якій просив установити спосіб і порядок виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р. про стягнення з нього на користь П.І.А. 30 002 грн 72 коп., а також вирішити питання про відстрочку або розстрочку виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р.

Ухвалою Червонозаводського районного суду м. Харкова від 17 вересня 2013 р., залишеною без змін ухвалою апеляційного суду Харківської області від 03 грудня 2013 р., у задоволенні заяви Є.І.І. про встановлення способу і порядку виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р. та про відстрочку або розстрочку виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р. відмовлено.

У касаційній скарзі Є.І.І., посилаючись на порушення судами норм процесуального права, просить скасувати ухвали судів першої та апеляційної інстанцій та передати справу на новий розгляд.

Вивчивши матеріали справи, перевіrivши доводи касаційної скарги, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ вважає, що касаційна скарга має бути задоволена з огляду на наступне.

Відмовляючи Є.І.І., суди керувалися тим, що підстав для задоволення його заяви про встановлення способу і порядку та про відстрочку або розстрочку виконання судового рішення згідно з вимогами ст. 373 ЦПК України не вбачається.

Згідно з ч. 2 ст. 324 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Суди порушили норми цивільного процесуального закону.

Згідно з матеріалами цивільної справи у лютому 2012 р. П.І.А. звернулася до суду з позовом, у якому зазначала, що 01 березня 2011 року між нею та Є.І.І. укладений договір доручення, відповідно до умов якого Є.І.І. взяв на себе зобов'язання надати послугу з продажу товарів довірителя за цінами, встановленими довірителем, і на виконання умов договору отримав товар на загальну суму 50 тис. грн. У подальшому від виконання умов договору відмовився, у ході проведення перевірки залишку товару було виявлено недостачу на загальну суму 30 002 грн 75 коп., яку просила стягнути з відповідача. Оскільки договором передбачено штрафні санкції у розмірі 100 % від загальної вартості пошкодженого або втраченого майна, просила також стягнути з відповідача штраф у розмірі 30 002 грн 75 коп.

Рішенням Червонозаводського районного суду м. Харкова від 10 липня 2012 р. у задоволенні позову відмовлено.

Рішенням апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р. рішення районного суду скасовано, позов задоволено частково. Стягнуто з Є.І.І. на користь П.І.А. грошові кошти у розмірі 30 002 грн 75 коп. Вирішено питання про розподіл судових витрат. У задоволенні іншої частини позову відмовлено.

У серпні 2013 р. Є.І.І. звернувся до суду із заявою, в якій просив установити спосіб і порядок виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 р., а також вирішити питання про відстрочку або розстрочку виконання рішення апеляційного суду Харківської області від 31 жовтня 2012 року.

Відповідно до ст. 373 ЦК України за наявності обставин, що утруднюють виконання рішення (хвороба боржника або членів його сім'ї, відсутність присудженого майна в натурі, стихійне лихо тощо), за заявою державного виконавця або за заявою сторони суд, який видав виконавчий документ, у десятиденний строк розглядає питання про відстрочку або розстрочку виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання рішення в судовому засіданні з викликом сторін і у виняткових випадках може відстрочити

або розстрочити виконання, змінити чи встановити спосіб і порядок виконання рішення.

Відповідно до ч. 1 ст. 158 ЦПК України розгляд судом цивільної справи відбувається у судовому засіданні з обов'язковим повідомленням осіб, які беруть участь у справі.

У статтях 74–76 ЦПК України врегульовано порядок вручення судових повісток. У ч. 1 ст. 76 ЦПК України передбачено, що судові повістки, адресовані фізичним особам, вручаються їм під розписку.

Тобто, належним повідомленням особи, яка бере участь у справі, є розписки про отримання судової повістки.

Із матеріалів справи вбачається, що Червонозаводський ВДВС Харківського МУЮ та П.І.А. про судовий розгляд заяви 21 серпня 2013 р. о 14 год. було повідомлено телефонограмами від 15 серпня 2013 р. Будь-яких відомостей про повідомлення про розгляд Є.І.І. матеріали справи не містять.

Конверт із судовою повісткою про призначення справи до розгляду 17 вересня 2014 року о 10 год., направлений на адресу Є.І.І. повернувся до суду першої інстанції без вручення з поміткою «при доставці адресата не було вдома».

Частиною 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04 листопада 1950 року, яка набрала чинності для України з 11 вересня 1997 року та відповідно до ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку належним і безстороннім судом, встановленим законом

Зокрема, у пункті 24 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Надточій проти України» та пункті 23 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гурепка проти України № 2» наголошується на принципі рівності сторін — одному із складників ширшої концепції справедливого судового розгляду, який передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість відстоювати свою позицію у справі в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище в порівнянні з опонентом.

Таким чином, не можна вважати, що суд першої інстанції дотримався вимог щодо належного повідомлення заявника про час та місце розгляду справи відповідно до вимог ст. ст. 74–76 ЦПК України, чим, окрім іншого, порушено і вимоги ст. 6 Європейської Конвенції з прав людини та основоположних свобод про доступ до правосуддя.

На вказані обставини, а також вимоги процесуального закону апеляційний суд уваги не звернув.

Керуючись ст. ст. 333, 336, 338, 343, 344, 345, 347, 349 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу Є.І.І. задовольнити.

Ухвалу Червонозаводського районного суду м. Харкова від 17 вересня 2013 р. та ухвалу апеляційного суду Харківської області від 03 грудня 2013 р. скасувати, справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ухвала оскарженню не підлягає.